

Asesiad o

**Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg
Cyngor Castell-nedd Port Talbot
2018 - 2023**

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg
This document is also available in English

Cyngor Castell-nedd Port Talbot
Neath Port Talbot Council

Cynnwys

Crynodeb Gweithredol.....	2
Cyflwyniad a chyd-destun statudol.....	3
Mesur y Gymraeg 2011	4
Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015.....	4
Cymraeg 2050	5
Mwy na Geiriau.....	5
Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.....	5
Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (WESP).....	6
Adfer, Ailosod, Adfywio: Cynllun Corfforaethol 2022-2027	7
Cynllun Cydraddoldeb Strategol (SEP) Cyngor Castell-nedd Port Talbot 2020-2024	7
Gweithio mewn partneriaeth.....	8
I Ba Raddau y Cyrhaeddwyd y Targed	8
Nifer ac oedran siaradwyr Cymraeg yn CNPT.....	10
Gweithwyr Cyngor CNPT.....	15
Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg.....	16
Cynnydd yn ôl maes strategol	18
Casgliad	20
Atodiad 1: Rhestr o Weithgareddau a drefnwyd neu a ariannwyd i hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg 2018–2023.....	21

*Os bydd angen yr adroddiad hwn arnoch chi mewn print mwy neu fformat amgen, cysylltwch â'r Tîm Polisi, Llywodraethu a Pherfformiad ar **07805 771506** neu e-bostiwch: policy@npt.gov.uk*

Crynodeb Gweithredol

Mae'r asesiad hwn yn adolygu i ba raddau y dilynodd Cyngor Castell-nedd Port Talbot ei Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg gyntaf 2018–2023 a chyfrannu at y targed o gyflawni cynnydd o 1% o leiaf yn nifer y siaradwyr Cymraeg yn y fwrdeistref sirol.

Mae'r dystiolaeth yn dangos bod y cyngor a'i bartneriaid wedi cyflwyno rhaglen eang o weithgareddau ar draws addysg cyfrwng Cymraeg, y blynyddoedd cynnar a gofal plant, ymgysylltu cymunedol, datblygu'r gweithlu, darparu gwasanaethau dwyieithog, diwylliant, treftadaeth a gweithio mewn partneriaeth. Fodd bynnag, mae data Cyfrifiad 2021 yn dangos bod cyfran y siaradwyr Cymraeg tair oed a throsodd yng Nghastell-nedd Port Talbot wedi gostwng o 15.3% yn 2011 i 13.5% yn 2021, sy'n golygu na ellir ystyried bod y targed rhifiadol penodol wedi'i gyflawni gan ddefnyddio mesur y Cyfrifiad.

Mae'r Arolwg Poblogaeth Blynyddol yn rhoi darlun mwy cadarnhaol, er yn ddangosol, ar gyfer cyfnod y strategaeth ei hun. Mae amcangyfrifon diwedd mis Mawrth yr APS yn awgrymu bod cyfran y bobl tair oed a throsodd sy'n gallu siarad Cymraeg yng Nghastell-nedd Port Talbot wedi cynyddu o 16.8% yn 2018-19 i 18.8% yn 2022-23, sy'n cyfateb i gynnydd amcangyfrifedig o 22,400 i 24,900 o siaradwyr Cymraeg. Mae hyn yn cynrychioli cynnydd o 2.0 pwynt canran yn lleol, o'i gymharu â chynnydd ledled Cymru o 28.4% i 29.7% dros yr un cyfnod. Fodd bynnag, arhosodd Castell-nedd Port Talbot islaw cyfartaledd Cymru drwy gydol y cyfnod, a dylid ystyried data'r APS ochr yn ochr â thystiolaeth y Cyfrifiad, yn hytrach nag yn lle hynny.

Felly cymysg yw'r darlun cyffredinol. Er bod nifer y siaradwyr Cymraeg ar lefel y boblogaeth wedi gostwng, dilynodd y cyngor y Strategaeth i raddau helaeth a gwnaeth gynnydd mesuradwy wrth greu'r amodau sydd eu hangen i gefnogi twf yn y dyfodol. Roedd hyn yn cynnwys cryfhau addysg cyfrwng Cymraeg drwy'r Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg, ehangu'r ddarpariaeth yn ystod cyfnod y strategaeth, cefnogi gofal plant a gweithgareddau blynyddoedd cynnar cyfrwng Cymraeg, hyrwyddo dwyieithrwydd ymhlith teuluoedd, a gweithio gyda phartneriaid i gynyddu cyfleoedd i bobl ddysgu, defnyddio a gwerthfawrogi'r Gymraeg mewn bywyd bob dydd.

Effeithiwyd yn sylweddol ar y ddarpariaeth gan bandemig Covid-19, yn enwedig rhwng 2020 a 2022, pan gafodd gweithgarwch cymunedol, darpariaeth gan bartneriaid a rhai camau gweithredu a gynlluniwyd eu gohirio neu yr oedd yn rhaid eu haddasu. Er gwaethaf hyn, cynhaliodd y cyngor gynnydd drwy adrodd blynyddol, gweithio mewn partneriaeth barhaus a gweithgarwch a gynlluniwyd i gynyddu gwelededd a defnydd ymarferol o'r Gymraeg ar draws gwasanaethau, cymunedau a'r gweithle.

Dangosydd cadarnhaol yn ystod cyfnod y strategaeth oedd y twf parhaus mewn addysg cyfrwng Cymraeg. Cynyddodd nifer y disgyblion rhwng 3 a 18 oed sy'n mynychu addysg cyfrwng Cymraeg yng Nghastell-nedd Port Talbot o 3,221 yn 2017 i 3,536 yn 2023. Dros yr un cyfnod, cododd cyfran y disgyblion sy'n derbyn addysg cyfrwng Cymraeg o 15.5% i 16.9%. Mae'r duedd gynyddol hon yn dangos cynnydd parhaus o ran ehangu mynediad at addysg cyfrwng Cymraeg ac yn cefnogi'r nod hirdymor o gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg o fewn y fwrdeistref sirol.

Mae'r asesiad yn dod i'r casgliad, er na chyflawnwyd targed y Strategaeth o ran niferoedd, fod y cyngor wedi gwneud cyfraniad cadarnhaol at hyrwyddo'r Gymraeg a sefydlu sylfeini pwysig ar gyfer cam nesaf y gwaith. Dylai'r Strategaeth ddiwygiedig adeiladu ar hyn drwy ganolbwyntio ar gyflawni partneriaethau cynaliadwy, data a monitro cryfach, twf parhaus mewn addysg a gofal plant cyfrwng Cymraeg, cyfleoedd ymarferol i ddefnyddio'r Gymraeg mewn cymunedau a gweithleoedd, a mwy o welededd i'r Gymraeg ar draws gwasanaethau'r cyngor, diwylliant, treftadaeth a bywyd cyhoeddus.

Cyflwyniad a chyd-destun statudol

Mae'r asesiad hwn yn adolygu'r cynnydd a wnaed gan Gyngor Castell-nedd Port Talbot wrth gyflawni ei Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg 2018-2023. Fe'i paratowyd yn unol â Safon 146 y Gymraeg yn yr [Hysbysiad Cydymffurfio](#) a gyhoeddwyd i'r cyngor ar 30 Medi 2015.

Bum mlynedd ar ôl cyhoeddi strategaeth yn unol â safon 145 rhaid i chi –

- a) asesu i ba raddau rydych chi wedi dilyn y strategaeth honno ac wedi cyrraedd y targed a osodwyd ganddi, a
- b) cyhoeddi'r asesiad hwnnw ar eich gwefan, gan sicrhau ei fod yn cynnwys y wybodaeth ganlynol –
 - (i) nifer y siaradwyr Cymraeg yn eich ardal, ac oedran y siaradwyr hynny;
 - (ii) rhestr o'r gweithgareddau rydych chi wedi'u trefnu neu eu hariannu yn ystod y 5 mlynedd blaenorol er mwyn hyrwyddo defnyddio'r Gymraeg.

Mae'r asesiad yn seiliedig ar bum [adroddiad cynnydd blynyddol](#) (sydd wedi'u paratoi a'u cyhoeddi ar wefan y cyngor yn ystod oes Strategaeth 2018-2023), ochr yn ochr ag ymchwil desg a dadansoddiad o ddata allweddol a dogfennau perthnasol.

Datblygwyd Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg 2018-2023 y cyngor i gefnogi ei ddyletswyddau o dan Safonau'r Gymraeg ac i gyfrannu at yr uchelgais genedlaethol ehangach a nodir yn Cymraeg 2050 – strategaeth hirdymor Llywodraeth Cymru ar gyfer hyrwyddo'r Gymraeg a chynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg a'r defnydd o'r iaith mewn bywyd bob dydd.

Fe wnaeth ymateb Llywodraeth Cymru i effaith COVID-19 ar y Gymraeg atgyfnerthu, yn hytrach na disodli, rôl Strategaethau Hyrwyddo'r Gymraeg Awdurdodau Lleol. Tynnodd sylw at yr angen i gefnogi gweithgarwch cymunedol Cymraeg, ehangu cyfleoedd digidol i ddysgu a defnyddio'r Gymraeg, cryfhau gweithio mewn partneriaeth, a chynnal cynnydd tuag at darged Cymraeg 2050 o filiwn o siaradwyr Cymraeg er gwaethaf yr aflonyddwch a achoswyd gan y pandemig.

Mesur y Gymraeg 2011

Gwnaeth y Mesur:

- rhoi statws swyddogol i'r Gymraeg yng Nghymru - sy'n golygu na ddylid trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg;
- sefydlu rôl Comisiynydd y Gymraeg sydd â chyfrifoldeb dros hyrwyddo'r Gymraeg a gwella'r cyfleoedd sydd gan bobl i'w defnyddio;
- creu gweithdrefn ar gyfer cyflwyno dyletswyddau ar ffurf safonau iaith sy'n egluro sut y disgwylir i sefydliadau ddefnyddio'r Gymraeg a chreu hawliau i siaradwyr Cymraeg;
- gwneud darpariaeth ynghylch hyrwyddo a hwyluso defnyddio'r Gymraeg a chynyddu ei defnydd mewn bywyd bob dydd;
- gwneud darpariaeth ynghylch ymchwilio i ymyrraeth â'r rhyddid i ddefnyddio'r Gymraeg.

Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015

O dan y Rheoliadau, mae safonau'r Gymraeg wedi'u gosod ar y Cyngor gyda'r nod o hyrwyddo a hwyluso'r Gymraeg a sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Mae'r Safonau, fel y'u cymhwysir i'r Cyngor, ac a gynhwysir yn yr hysbysiad cydymffurfio, yn cynnwys safonau darparu gwasanaethau, llunio polisiau, gweithredu, hyrwyddo a chadw cofnodion. O ganlyniad i'r safonau hyrwyddo mae'r Cyngor wedi datblygu ei Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg.

Cymraeg 2050

Wedi'i gyhoeddi'n wreiddiol yn 2017 ac wedi'i ddiweddarau'n fwy diweddar, mae'r strategaeth yn dangos gweledigaeth Llywodraeth Cymru i weld "y Gymraeg yn ffynnu" drwy gyflawni miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Nodwyd tair thema strategol allweddol i wireddu'r uchelgais hon:

- Cynyddu niferoedd y siaradwyr Cymraeg
- Cynyddu defnydd o'r Gymraeg
- Creu amodau ffafriol – seilwaith a chyd-destun

Mwy na Geiriau

Nod fframwaith strategol Llywodraeth Cymru i gryfhau darpariaeth Gymraeg mewn iechyd a gofal cymdeithasol yw cefnogi siaradwyr Cymraeg i dderbyn gwasanaethau yn eu hiaith gyntaf.

Mae ei gynllun 5 mlynedd 2022-2027 yn seiliedig ar themâu strategol Cymraeg 2050 ac yn eu hadlewyrchu:

- Diwylliant ac Arweinyddiaeth
- Cynllunio a pholisïau'r Gymraeg gan gynnwys data
- Cefnogi a datblygu sgiliau Cymraeg y gweithlu presennol a'r gweithlu yn y dyfodol
- Rhannu arfer gorau a dull galluogi

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Mae'r Ddeddf hon yn fodd o helpu'r cyrff cyhoeddus sydd wedi'u rhestru yn y Ddeddf i feddwl yn y tymor hir, a gweithio'n well gyda phobl a chymunedau a'i gilydd, i geisio atal problemau a dilyn dull cyson er mwyn gwella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru.

Un o'r saith nod Llesiant sydd wedi'u cynnwys yn y Ddeddf yw 'Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu, cymdeithas sy'n hyrwyddo ac yn amddiffyn diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg, ac sy'n annog pobl i gymryd rhan yn y celfyddydau, a chwaraeon a hamdden.'

Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (WESP)

Mae addysg a'r WESP yn ganolog i dyfu'r Gymraeg yn lleol, yn enwedig drwy ehangu dysgu cyfrwng Cymraeg a chefnogi plant a phobl ifanc i ddatblygu a defnyddio'r Gymraeg.

Credwn y dylai pob plentyn elwa o'r cyfle i ddysgu, gwerthfawrogi a llunio eu bywydau drwy gyfrwng y Gymraeg ac felly mae addysg cyfrwng Cymraeg yn rhan annatod a hanfodol o'r cynnig dysgu yng Nghastell-nedd Port Talbot. Bydd gweithredu'r WESP yn galluogi pob dysgwr, teulu a gofalwr i ddatblygu eu sgiliau Cymraeg ac i ddefnyddio'r iaith yn hyderus mewn bywyd bob dydd.

Ein WESP yw conglaen y weledigaeth hon ac mae ei ganlyniadau'n manylu ar sut rydym yn bwriadu cefnogi a datblygu addysg Gymraeg ymhellach mewn ysgolion ac yn ein cymunedau ehangach a sut rydym yn cynllunio ar gyfer twf yn y dyfodol:

- Mwy o blant meithrin/plant 3 oed yn derbyn eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg
- Mwy o blant dosbarth derbyn/plant 5 oed yn derbyn eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg
- Mwy o blant yn parhau i wella eu sgiliau Cymraeg wrth drosglwyddo o un cyfnod o'u haddysg statudol i'r llall
- Mwy o ddysgwyr yn astudio ar gyfer cymwysterau asesedig yn y Gymraeg (fel pwnc) a phynciau drwy gyfrwng y Gymraeg
- Mwy o gyfleoedd i ddysgwyr ddefnyddio'r Gymraeg mewn gwahanol gyd-destunau yn yr ysgol.
- Cynnydd yn y ddarpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg i ddysgwyr ag anghenion dysgu ychwanegol (yn unol â dyletswyddau a bennir gan Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) 2018)
- Cynyddu nifer y staff addysgu sy'n gallu addysgu'r Gymraeg (fel pwnc) ac addysgu drwy gyfrwng y Gymraeg.

Mae'r Cynllun yn nodi bod Llywodraeth Cymru wedi gosod targed i Gyngor Castell-nedd Port Talbot gynyddu cyfran y dysgwyr sy'n cael addysg cyfrwng Cymraeg rhwng 17% a 27% dros y cyfnod o ddeng mlynedd, ac mai uchelgais y cyngor yw rhagori ar ben uchaf yr ystod honno.

Adfer, Ailosod, Adfywio: Cynllun Corfforaethol 2022-2027

Cymeradwywyd Cynllun Corfforaethol y cyngor 2022-2027: Adfer, Ailosod, Adfywio gan y Cabinet ym mis Chwefror 2022 yn dilyn chwe mis o ymgysylltu ac ymgynghori â thrigolion, busnesau, staff, partneriaid a rhanddeiliaid. Daeth yn gynllun strategol cyffredinol y Cyngor ar gyfer y cyfnod.

Roedd y Cynllun yn cefnogi amcanion Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg y Cyngor a strategaeth Cymraeg 2050 Llywodraeth Cymru: Miliwn o Siaradwyr Cymraeg drwy hyrwyddo'r amcanion llesiant sy'n sail i dwf a defnydd y Gymraeg.

Drwy ei ffocws ar roi'r dechrau gorau mewn bywyd i blant, creu cymunedau ffyniannus a chynaliadwy, dathlu diwylliant a threftadaeth leol, a datblygu sgiliau ar gyfer y gweithlu yn y dyfodol, darparodd y Cynllun fframwaith strategol a gefnogodd addysg cyfrwng Cymraeg, cynyddu cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg mewn cymunedau a gweithleoedd, a hyrwyddo'r Gymraeg fel rhan bwysig o hunaniaeth Castell-nedd Port Talbot. Wrth wneud hynny, cyfrannodd at yr uchelgais a rennir o gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg ac annog mwy o ddefnydd o'r Gymraeg mewn bywyd bob dydd.

Cynllun Cydraddoldeb Strategol (SEP) Cyngor Castell-nedd Port Talbot 2020-2024

Cefnogodd Cynllun Cydraddoldeb Strategol 2020-2024 y cyngor gyflawni Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg drwy ymgorffori egwyddorion cydraddoldeb, cynhwysiant a mynediad teg ar draws gwasanaethau a phrosesau gwneud penderfyniadau'r cyngor.

Helpodd y dull hwn i sicrhau bod cyfleoedd i gael mynediad at wasanaethau Cymraeg, addysg cyfrwng Cymraeg a gweithgareddau Cymraeg yn cael eu hystyried ochr yn ochr ag anghenion gwahanol gymunedau a grwpiau gwarchodedig.

Drwy hyrwyddo cymunedau cynhwysol, cyfranogiad a llesiant diwylliannol, cyfrannodd y SEP at uchelgeisiau ehangach Cymraeg 2050 i gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg a chyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg mewn bywyd bob dydd.

Gweithio mewn partneriaeth

Roedd gweithio mewn partneriaeth yn hanfodol i gyflawni Strategaeth 2018-2023. Bu'r cyngor yn gweithio ochr yn ochr ag ystod eang o bartneriaid, o sefydliadau sefydledig ac ysgolion i grwpiau cymunedol, busnesau a thrigolion o bob oed, gan gydnabod na allai'r cyngor ar ei ben ei hun hyrwyddo a hwyluso'r Gymraeg.

Chwaraeodd cymunedau a sefydliadau lleol ran bwysig wrth gefnogi amcanion y Strategaeth, gan helpu i greu cyfleoedd i bobl ddysgu, defnyddio a gwerthfawrogi'r Gymraeg mewn bywyd bob dydd. Cyfrannodd sefydliadau sydd ag ymrwymiad cryf i ddyfodol yr iaith, gan gynnwys Menter Iaith CnPT ac aelodau eraill o Fforwm Iaith Abertawe/Castell-nedd, at y ddarpariaeth yn unigol ac ar y cyd, gan gryfhau gweithgarwch lleol a chefnogi dull mwy cydlynol.

I Ba Raddau y Cyrhaeddwyd y Targed

Nod Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg Castell-nedd Port Talbot 2018-2023 oedd:

- Rhoi camau ar waith, yn y tymor byr, i arafu'r gostyngiad canrannol yn nifer y siaradwyr Cymraeg yn y fwrdeistref sirol
- Cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg yn y fwrdeistref sirol
- Cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg ym mhob agwedd ar fywyd
- Codi ymwybyddiaeth o'r iaith fel elfen o sectorau treftadaeth, diwylliant, twristiaeth a busnes Castell-nedd Port Talbot
- Hyrwyddo a chefnogi addysg cyfrwng Cymraeg a chreu ysgolion cyfrwng Cymraeg newydd, yn enwedig ysgolion cynradd, drwy Gynllun Strategol Addysg Gymraeg (WESP) effeithiol

Sefydlodd y Strategaeth darged y bydd "y cyngor wedi cyfrannu at gynnydd o leiaf 1% yn nifer y siaradwyr Cymraeg yn y fwrdeistref sirol".

Mae data'r cyfrifiad yn dangos na chyflawnwyd y targed hwn. Gostyngodd cyfran y trigolion tair oed a throsodd sy'n gallu siarad Cymraeg o 15.3% yn 2011 i 13.5% yn 2021, sy'n cynrychioli gostyngiad o tua 2,000 o bobl dros y cyfnod o ddeng mlynedd. Dylid deall y canlyniad hwn yng nghyd-destun ehangach tueddiadau cenedlaethol a'r aflonyddwch a achoswyd gan y pandemig.

Fodd bynnag, mae amcangyfrif **Arolwg Poblogaeth Blynnyddol (APS)** o'r bobl 3 oed a hŷn sy'n gallu siarad Cymraeg wedi cynyddu. Yn seiliedig ar flwyddyn yr APS a ddaeth i ben ym mis Mawrth, mae'r ffigurau'n awgrymu mai'r gymhariaeth rhwng **Castell-nedd Port Talbot a Chymru** yw:

Blwyddyn Ariannol	CNPT (%)	CNPT (Nifer)	Cymru (%)	Cymru (Nifer)
2018-19	16.8%	22,400	28.4%	854,600
2019-20	15.8%	21,000	28.3%	857,600
2020-21	17.3%	22,900	29.1%	883,300
2021-22	18.5%	24,500	30.0%	907,200
2022-23	18.8%	24,900	29.7%	906,800

Ffynhonnell: Arolwg Poblogaeth Blynnyddol Ystadegau Cymru, "Y gallu i siarad Cymraeg yn ôl awdurdod lleol a blwyddyn"; Ystadegau Cymraeg APS Llywodraeth Cymru.

Pwyntiau allweddol o'r APS:

- Cynyddodd cyfran amcangyfrifedig y siaradwyr Cymraeg 3 oed a hŷn yng Nghastell-nedd Port Talbot o 16.8% yn 2018-19 i 18.8% yn 2022-23, cynnydd o 2.0 pwynt canran.
- Ar draws Cymru, cynyddodd y gyfran o 28.4% i 29.7% dros yr un cyfnod.
- Er gwaethaf y cynnydd, arhosodd Castell-nedd Port Talbot islaw cyfartaledd Cymru drwy gydol y cyfnod.

Cyflawnodd y cyngor ystod sylweddol o weithgareddau i hyrwyddo'r Gymraeg yn ystod y cyfnod, ond mae maint y ffactorau demograffig, cymdeithasol ac addysgol sy'n dylanwadu ar gaffael a defnyddio'r iaith yn golygu na allai gweithredoedd y Cyngor ar eu pen eu hunain wrthbwysu tueddiadau ehangach ar lefel y boblogaeth yn llawn.

O ran cydymffurfio, bodlonodd y cyngor y gofyniad i osod targed ac i sefydlu strategaeth a chynllun gweithredu i gefnogi'r ddarpariaeth. O ran canlyniad, ni chyrhaeddwyd y targed rhifiadol penodol. Mae'r dystiolaeth yn dangos bod y cyngor wedi cyfrannu'n gadarnhaol at hyrwyddo'r Gymraeg, yn enwedig drwy addysg, gofal plant, gweithgareddau cymunedol, hyfforddiant staff, datblygu gwasanaethau dwyieithog a mentrau diwylliannol, ond mae angen gwaith parhaus pellach i gynyddu nifer y siaradwyr a'r defnydd bob dydd o'r Gymraeg.

Nifer ac oedran siaradwyr Cymraeg yn CNPT

Y Cyfrifiad yw'r ffynhonnell wybodaeth fwyaf cyflawn am nifer y siaradwyr Cymraeg o hyd. Ar lefel Cymru gyfan, nododd 538,300 o drigolion tair oed a throsodd eu bod yn gallu siarad Cymraeg yn 2021, sy'n cynrychioli 17.8% o'r boblogaeth.

Er bod cyfanswm nifer y trigolion dros dair oed yng Nghastell-nedd Port Talbot wedi cynyddu rhwng 2011 a 2021, gostyngodd nifer y siaradwyr Cymraeg a chyfran y siaradwyr Cymraeg yn y boblogaeth, gan ostwng o 20,698 i 18,670 ac o 15.3% i 13.5% yn y drefn honno.

Grŵp oedran	Nifer a Chanran y Siaradwyr Cymraeg yn CNPT	
	2011	2021
3–15 oed	6,160 (30.64%)	5,073 (23.99%)
16–64 oed	10,454 (11.73%)	10,095 (11.60%)

65 oed a throsodd:	4,084 (15.68%)	3,502 (11.62%)
DS: dangosir canrannau mewn perthynas â phoblogaeth y grŵp oedran penodedig yn CNPT Ffynonellau: Cyfrifiad 2011 a 2021		

Mae'r data grŵp oedran yn dangos bod gallu yn y Gymraeg yn parhau i fod ar ei uchaf ymhlith plant 3–15 oed, er bod y grŵp hwn hefyd wedi gweld gostyngiad amlwg rhwng 2011 a 2021, gan ostwng o 6,160 o siaradwyr Cymraeg, neu 30.64% o'r grŵp oedran, i 5,073, neu 23.99%.

Ymhlith oedolion 16–64 oed, arhosodd y gyfran sy'n gallu siarad Cymraeg yn gymharol sefydlog, gan ostwng ychydig yn unig o 11.73% i 11.60%, tra gostyngodd y gyfran ymhlith trigolion 65 oed a throsodd o 15.68% i 11.62%.

Mae hyn yn atgyfnerthu pwysigrwydd addysg cyfrwng Cymraeg a darpariaeth blynyddoedd cynnar ond mae hefyd yn tynnu sylw at yr angen i gefnogi dilyniant a defnydd bob dydd o'r Gymraeg y tu hwnt i'r ysgol, fel bod y sgiliau iaith a ddatblygir gan blant a phobl ifanc yn cael eu cadw a'u defnyddio drwy gydol eu cyfnod fel oedolion.

	Yn gallu siarad Cymraeg % o'r boblogaeth	
	2011	2021
CNPT	15.3%	13.5%
Cymru	19.0%	17.8%

Mae data ar lefel ward yn dangos nad oedd y dirywiad cyffredinol yn unffurf ar draws y fwrdeistref sirol. Gwelodd y rhan fwyaf o wardiau ostyngiadau bach rhwng 2011 a 2021, tra bod Cwmlllynfell wedi cofnodi cynnydd o 12.7% i 18.7%, cynnydd o 6 pwynt canran. Roedd wardiau eraill â chyfrannau cymharol uwch o siaradwyr Cymraeg yn 2021 yn cynnwys Brynman Isaf, Godre'r Graig, Glyn-nedd, Glyncorrwg ac Onllwyn.

Mae'r tablau isod yn dangos niferoedd a chanran y siaradwyr Cymraeg yn y cymunedau hyn a'r wardiau ar draws Castell-nedd Port Talbot rhwng Cyfrifiad 2011 a 2021 (*Ym mis Hydref 2021, gosodwyd ffiniau wardiau newydd ar gyfer Bwrdeistref Sirol Castell-nedd Port Talbot – nodir newidiadau o ganlyniad i hyn yn y tablau isod):

Wardiau â niferoedd uwch o siaradwyr Cymraeg				
Cymuned	Siaradwyr Cymraeg (2011)		Siaradwyr Cymraeg (2021)	
	Nifer	Canran	Nifer	Canran
*Newidiodd Cwmllynfell i Gwmllynfell ac Ystalyfera, Hydref 2021	669	58.2%	1,599	41%
Ystalyfera	1,339	46.0%		
Unodd *wardiau Brynaman Isaf , Hydref 2021	776	60.8%	2,041	48.6%
Gwaun Cae Gurwen	1,576	55.8%		
Trebannws	459	33.6%	518	30.5%
Godre'r Graig	473	30.1%	567	27.0%
Pontardawe	1,624	31.0%	1,424	25.9%
Yr Alltwn	664	29.5%	650	24.1%
Y Rhos	588	24.7%	561	21.6%
* Newidiodd Creunant i Creunant, Onllwyn a Blaendulais, Hydref 2021	465	25.1%	958	18.8%
Ffynhonnell: Cyfrifiad 2011 a 2021				

Dangosodd Cyfrifiadau 2011 a 2021 fod y mwyafrif helaeth o siaradwyr Cymraeg yn byw yn Nghymoedd Tawe, Dulais ac Aman. Fodd bynnag, dyma'r ardaloedd a welodd y dirywiad mwyaf o ran canran a niferoedd siaradwyr Cymraeg rhwng 2011 a 2021.

Mae nifer o resymau pam y gallai erydiad ieithyddol ddigwydd mewn ardaloedd â chanrannau uchel a niferoedd cymharol uchel o siaradwyr Cymraeg. Ymhlith y prif ffactorau a all gyfrannu at ddirywiad mewn iaith mae:

- Diffyg trosglwyddo iaith yn y cartref
- Allfudo / Mewnfudo
- Canfyddiad negyddol o werth cynhenid yr iaith
- Diffyg ymwybyddiaeth o fanteision dwyieithrwydd
- Diffyg hyder mewn siaradwyr Cymraeg
- Lledaeniad Saesneg i leoedd traddodiadol Cymraeg eu hiaith
- Priodasau iaith gymysg
- Pŵer dylanwad Eingl-Americanaidd ar ddiddordebau plant a phobl ifanc
- Mwy o farwolaethau na genedigaethau ymhlith teuluoedd sy'n siarad Cymraeg

Pob Ward yn CNPT						
Ward	Nifer y bobl dros 3 oed		Nifer y bobl 3+ oed sy'n gallu siarad Cymraeg		% y bobl 3 + oed sy'n gallu siarad Cymraeg	
	Cyfrifiad 2011	Cyfrifiad 2021	Cyfrifiad 2011	Cyfrifiad 2021	Cyfrifiad 2011	Cyfrifiad 2021
Aberafan	5,232	5,700	411	359	7.9%	6.3%
Aberdulais	2,305	2,400	311	297	13.5%	12.4%
Yr Alltwen	2,251	2,700	664	650	29.5%	24.1%
Baglan	6,627	6,800	557	584	8.4%	8.6%
Blaengwrach	1,935	*	287	*	14.8%	*
Blaengwrach a Gorllewin Glyn-nedd	*	3,100	*	381	*	12.3%
Llansawel (Dwyrain)	2,827	2,900	242	240	8.6%	8.3%
Llansawel (Dwyrain)	2,896	2,900	275	266	9.5%	9.2%

Bryn a Chwmafan	6,330	6,600	1,024	838	16.2%	12.7%
Bryncoch (Gogledd)	2,139	2,100	297	273	13.9%	13%
Bryncoch (De)	5,706	5,400	699	599	12.3%	11.1%
Llangatwg	1,647	1,600	211	192	12.8%	12%
Cimla	3,835	4,900	350	499	9.1	10.2%
Pelenna	1,113		178		16	
Coedffranc (Canol)	3,870	5,200	425	457	11%	8.8%
Coedffranc (Gogledd)	2,322	2,300	265	227	11.4%	9.9%
Coedffranc (Gorllewin)	2,563	5,200	316	556	12.3%	10.7%
Creunant	1,851	5,100	465	958	25.1%	18.8%
Onllwyn	1,161		222		19.1%	
Blaendulais	2,049		469		22.9%	
Cwmllynfell	1,137	3,900	669	1,599	58.8%	41%
Ystalyfera	2,911		1,339		46%	
Cymer	2,714	2,100	186	123	6.9%	5.9%
Glyncorrwg	1,054		65		6.2%	
Dyffryn	3,078	3,300	350	330	11.4%	10%
Glyn-nedd	3,320	*	689	*	20.8%	*
Canol a Dwyrain Glyn-nedd	*	2,100	*	466	*	22.2%
Godre'r Graig	1,571	2,100	473	567	30.1%	27%
Gwaun-cae-gurwen	2,823	4,200	1,576	2,041	55.8%	48.6%
Brynaman Isaf	1,277		776		60.8%	
Gwynfi	1,314	2,600	92	137	7%	5.3%
Croeserw	*		*		*	
Margam	2,908	7,800	295	655	10.1%	8.4%
Taibach	4,634		354		7.6%	

Castell-nedd (Dwyrain)	6,137	6,100	497	506	8.1%	8.3%
Castell-nedd (Gogledd)	3,838	3,800	379	368	9.9%	9.7%
Castell-nedd (De)	4,789	4,800	440	460	9.2%	9.6%
Pontardawe	5,232	5,500	1,624	1424	31%	25.9%
Port Talbot	5,457	5,800	518	504	9.5%	8.7%
Resolfen	3,044	5,600	341	599	11.2%	10.7%
Tonna	2,445		292		11.9%	
Y Rhos	2,382	2,600	588	561	24.7%	21.6%
Sandfields (Dwyrain)	6,692	6,700	504	442	7.5%	6.6%
Sandfields (Gorllewin)	6,495	6,800	524	523	8.1%	7.7%
Trebannws	1,367	1,700	459	518	33.6%	30.5%
CYFANSYMAU	135,278	68,200	20,698	9,771	15.3%	13.5%
Ffynhonnell: Cyfrifiad 2011 a 2021						

Gweithwyr Cyngor CNPT

Mae data'r gweithlu yn darparu cyd-destun defnyddiol ar gyfer cyfraniad y Cyngor ei hun. Bu gostyngiad bach yn nifer a chyfran gweithwyr Cyngor CNPT sy'n siarad Cymraeg dros gyfnod y strategaeth pum mlynedd, o 363 o weithwyr, neu 10.01% o'r gweithlu, yn 2018 i 347 o weithwyr, neu 9.92%, yn 2023; fodd bynnag, dylid ystyried hyn ochr yn ochr â gostyngiad cyffredinol yng ngweithlu'r cyngor, a syrthiodd 128 o weithwyr yn ystod yr un cyfnod.

Proffil y gweithlu sy'n siarad Cymraeg ar gyfer Cyngor CNPT: 2018 → 2023

Cyfanswm y gweithwyr

3,626 → 3,498

↓ 128 o weithwyr

Gweithwyr sy'n siarad Cymraeg

363 → 347

↓ 16 o weithwyr

Siaradwyr Cymraeg fel % o'r gweithlu

10.01% → 9.92%

↓ 0.09 pwynt canran

At ei gilydd, gostyngodd nifer y staff sy'n siarad Cymraeg a'u cyfran o'r gweithlu ychydig yn ystod cyfnod y Strategaeth, ochr yn ochr â gostyngiad ehangach yng nghyfanswm gweithlu'r cyngor.

Ffynonellau: Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg CNPT 2018–2024 ac Adroddiad Blynyddol Safonau'r Gymraeg Cyngor CNPT 2022-2023

Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg

Nod Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (WESP) yw amlinellu cynlluniau'r cyngor ar gyfer addysg cyfrwng Cymraeg yn y fwrdeistref sirol, gan symud ysgolion cynradd ac uwchradd ar hyd y continwwm ieithyddol i ddarparu cynnydd mesuredig a sylweddol yn lefel addysg cyfrwng Cymraeg. Ystyrir ei bod yn hanfodol bod y WESP a'r strategaeth hyrwyddo yn ddigon uchelgeisiol i helpu i gyflawni nod Strategaeth Cymraeg 2050.

Yn ystod cyfnod Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg 2018–2023, cynyddodd nifer y lleoedd ysgol cyfrwng Cymraeg yng Nghastell-nedd Port Talbot o 3293 i 3536. Mae hyn yn cynrychioli cyflawniad pwysig, gan fod ehangu mynediad at ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn rhoi cyfle i fwy o blant a theuluoedd ddysgu, defnyddio a gwerthfawrogi'r iaith o oedran cynnar, gan helpu i gryfhau dilyniant drwy'r system addysg a chefnogi'r nod ehangach o normaleiddio'r Gymraeg mewn bywyd bob dydd. Mae hefyd yn helpu i greu'r amodau sydd eu hangen ar gyfer twf yn y dyfodol mewn sgiliau Cymraeg ar draws cymunedau, gweithleoedd a gwasanaethau cyhoeddus.

Addysg Cyfrwng Cymraeg yng Nghastell-nedd Port Talbot

Darpariaeth cyn-ysgol cyfrwng Cymraeg	
2018	2023
Fel yr adroddwyd yn Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg 2018-2023 CNPT: O ran darpariaeth cyn-ysgol cyfrwng Cymraeg roedd 28 o leoedd cofrestredig a 24 o blant yn mynychu, ac mae'r darparwyr yn adrodd eu bod yn gweithredu ar eu capasiti mwyaf. Roedd 97 o leoedd gofal dydd sesiynol cofrestredig i rieni sy'n chwilio am ofal plant dwyieithog a 159 o blant yn mynychu. Ffynhonnell: WLPS CNPT 2018-2023	Yn ôl Adroddiad Adolygu Blynyddol Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (WESP) Castell-nedd Port Talbot 2022-2023, roedd nifer y lleoedd o ran darpariaeth cyn-ysgol Gymraeg gofrestrdig (Cylchoedd Meithrin a lleoliadau gofal plant cyfrwng Cymraeg/dwyieithog eraill) yn y fwrdeistref sirol yn 310 o leoedd yn 2023. Mae'r un adroddiad hefyd yn nodi yn ystod 2022/23: • Roedd 505 o leoedd gofal plant Dechrau'n Deg ar draws pob lleoliad. • Roedd 114 o leoedd mewn lleoliadau Cymraeg neu ddwyieithog (22.6% o'r cyfanswm)

Disgyblion 3-18 oed sy'n mynychu addysg cyfrwng Cymraeg o fewn yr Awdurdod Lleol:

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Niferoedd	3221	3293	3339	3422	3497	3499	3536
Canrannau	15.5	15.7	15.9	16.1	16.2	16.5	16.9

Cynnydd yn ôl maes strategol

Thema Strategol 1 - Cynyddu niferoedd y siaradwyr Cymraeg

Asesiad - Cynnydd da wedi'i gyflawni: yn enwedig ym maes addysg a darpariaeth blynyddoedd cynnar, er gwaethaf yr aflonyddwch a achoswyd gan y pandemig. Mae'n debygol y bydd y camau gweithredu hyn yn cyfrannu at gynnydd yn nifer y siaradwyr Cymraeg yn y dyfodol, er efallai na fydd yr effeithiau'n cael eu hadlewyrchu'n llawn yn nata'r Cyfrifiad eto.

Parhaodd y Cyngor a'i bartneriaid i hyrwyddo addysg cyfrwng Cymraeg a darpariaeth blynyddoedd cynnar drwy gydol cyfnod y strategaeth. Roedd y gweithgareddau'n cynnwys hyrwyddo dwyieithrwydd i rieni a gofalmwr, dosbarthu a datblygu adnoddau gwybodaeth, cefnogi gofal plant cyfrwng Cymraeg, gwaith drwy'r Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg a buddsoddiad cyfalaf mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg.

Gwnaed cynnydd sylweddol mewn nifer o feysydd gan gynnwys:

- Hyrwyddo gofal plant blynyddoedd cynnar a darpariaeth Dechrau'n Deg cyfrwng Cymraeg.
- Nifer cynyddol o blant yn defnyddio gofal plant Dechrau'n Deg cyfrwng Cymraeg.
- Datblygu lleoedd gofal plant cyfrwng Cymraeg ychwanegol.
- Ehangu capasiti ysgolion cyfrwng Cymraeg gan gynnwys ystafelloedd dosbarth Cyfnod Sylfaen ychwanegol.
- Cyflawni camau gweithredu drwy'r Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg (WESP).
- Hyrwyddo dwyieithrwydd ac ymwybyddiaeth iaith ymhlith teuluoedd a chymunedau.

Gosododd y Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg gyfeiriad uchelgeisiol dros ddeng mlynedd ar gyfer cynyddu nifer y dysgwyr Blwyddyn 1 a addysgir drwy gyfrwng y Gymraeg, o 16.8% yn 2020/21 i 27% erbyn 2032. Mae'r cynllunio addysg hirdymor hwn yn ganolog i gynyddu niferoedd siaradwyr y dyfodol a chryfhau llwybr y Gymraeg o'r blynyddoedd cynnar hyd at addysg uwchradd a thu hwnt.

Thema Strategol 2 - Cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg

Asesiad - Cynnydd cymedrol wedi'i gyflawni: Er bod cyfleoedd wedi'u creu i drigolion a gweithwyr ddefnyddio'r Gymraeg, mae tystiolaeth yn awgrymu nad oedd cynnydd mewn gallu i siarad Cymraeg bob amser yn cyd-fynd â chynnydd cyfatebol mewn defnydd iaith bob dydd.

Cefnogodd y Cyngor a'i bartneriaid, gan gynnwys Menter Iaith Castell-nedd Port Talbot, gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg mewn lleoliadau cymunedol, addysg, ieuencid a'r gweithle. Helpodd y cyfleoedd hyn i normaleiddio defnydd y Gymraeg y tu allan i addysg ffurfiol a chefnogodd hyder ymhlith siaradwyr a dysgwyr.

O fewn y Cyngor, gwnaed cynnydd o ran annog gweithwyr i ddatblygu a defnyddio sgiliau Cymraeg. Hyrwyddodd y cyngor ymwybyddiaeth iaith, hyfforddiant Cymraeg, defnyddio'r Gymraeg mewn cyfarfodydd a chefnogaeth o ran y Gymraeg i weithwyr. Cafodd ystyriaethau'r Gymraeg eu hymgorffori hefyd mewn recriwtio, cynllunio gwasanaethau, gwasanaethau digidol a threfniadau cyfathrebu.

Roedd y gweithgareddau'n cynnwys:

- Cefnogi digwyddiadau a gweithgareddau cymunedol yn y Gymraeg.
- Annog defnydd o'r Gymraeg mewn gweithleoedd.
- Ymgyrchoedd ymwybyddiaeth staff.
- Cyfleoedd dysgu'r Gymraeg i weithwyr.
- Hyrwyddo'r Gymraeg drwy leoliadau cymdeithasol a mentrau cymunedol. [media.npt.gov.uk], [democracy.npt.gov.uk]

Thema Strategol 3 - Creu amodau ffafriol

Asesiad – cynnydd sylweddol wedi'i gyflawni: gydag ystyriaethau'r Gymraeg yn cael eu hymgorffori fwyfwy mewn cynllunio corfforaethol, datblygu polisïau a darparu gwasanaethau.

Gweithiodd y Cyngor a'i bartneriaid i gynyddu gwelededd y Gymraeg ar draws gwasanaethau, diwylliant, treftadaeth, mannau cyhoeddus a gweithgaredd a ariennir. Cafodd gofynion Cymraeg eu hymgorffori mewn trefniadau grantiau i'r trydydd sector, ac

roedd yn ofynnol i ymgeiswyr ystyried sut y byddai eu prosiectau'n cefnogi cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg a thrin y Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal.

Cynhaliwyd gwaith hefyd i ystyried y Gymraeg o fewn y Cynllun Datblygu Lleol, gweithgarwch cymunedol y cwm, rhaglenni diwylliannol, gwasanaethau Cymraeg, ymgysylltu â'r cyhoedd a datblygiadau digidol. Helpodd y camau gweithredu hyn i gryfhau'r seilwaith a'r cyd-destun sydd eu hangen i'r Gymraeg fod yn fwy gweladwy, hygyrch ac wedi'i hymgorffori mewn bywyd lleol.

Gweithiodd y cyngor a'i bartneriaid i:

- Cynyddu gwelededd y Gymraeg ar draws gwasanaethau'r Cyngor.
- Ymgorffori ystyriaethau'r Gymraeg mewn polisiau a strategaethau.
- Cefnogi arwyddion, cyfathrebu a chyhoeddusrwydd dwyieithog.
- Gweithio gyda phartneriaid ar draws y sectorau addysg, diwylliant, hamdden a chymunedol.
- Hyrwyddo gwasanaethau ac ymwybyddiaeth o'r Gymraeg.

Casgliad

Mae'r cyngor a'i bartneriaid wedi cyflawni gofynion Safon y Gymraeg 145 yn fras drwy weithredu a monitro Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg pum mlynedd ac wedi cynnal yr asesiad sy'n ofynnol gan Safon 146. Dilynodd y Cyngor y themâu a'r camau gweithredu strategol a gynhwysir yn Strategaeth 2018-2023 i raddau helaeth, yn enwedig mewn perthynas ag addysg cyfrwng Cymraeg, gofal plant, gweithio mewn partneriaeth a datblygu'r gweithlu.

Darparodd Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg 2018–2023 fframwaith pwysig ar gyfer hyrwyddo'r Gymraeg ledled Castell-nedd Port Talbot. Dilynodd y Cyngor y Strategaeth yn fras a chyflawnodd ystod eang o weithgarwch gyda phartneriaid i gefnogi addysg cyfrwng Cymraeg, darpariaeth blyneddodd cynnar, defnydd cymunedol, hyder yn y gweithle, darparu gwasanaethau dwyieithog a gwelededd y Gymraeg mewn bywyd lleol.

Ni chyflawnwyd y targed o sicrhau cynnydd o 1% o leiaf yn nifer y siaradwyr Cymraeg, gyda data'r Cyfrifiad yn dangos gostyngiad yng nghyfran y siaradwyr Cymraeg rhwng 2011 a 2021. Serch hynny, gwnaeth y Cyngor gyfraniad cadarnhaol at hyrwyddo'r Gymraeg a sefydlodd seiliau y gellir eu cryfhau drwy'r Strategaeth ddiwygiedig 2023–2028.

Dylai'r cam nesaf adeiladu ar yr hyn a ddysgwyd o 2018–2023 drwy ganolbwyntio ar gyflawni partneriaethau cynaliadwy, data a monitro cryfach, twf parhaus mewn addysg a gofal plant cyfrwng Cymraeg, cyfleoedd ymarferol i ddefnyddio'r Gymraeg mewn cymunedau a gweithleoedd, a mwy o welededd i'r Gymraeg ar draws gwasanaethau'r Cyngor, diwylliant, treftadaeth a bywyd cyhoeddus.

Atodiad 1: Rhestr o Weithgareddau a drefnwyd neu a ariannwyd i hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg 2018–2023

Trefnwyd neu ariannwyd ystod eang o weithgareddau dros y cyfnod pum mlynedd. Mae'r rhain wedi'u nodi fesul blwyddyn ariannol ac yn cynnwys:

2018-2019

Thema	Gweithgareddau wedi'u trefnu neu eu hariannu
Hyrwyddo addysg cyfrwng Cymraeg	Dosbarthwyd llyfrynnau 'Bod yn Ddwyieithog'; cynhyrchwyd a hyrwyddwyd llyfryn gwybodaeth i rieni MICNPT; sefydlwyd is-grŵp WESP i wella tudalennau gwe addysg cyfrwng Cymraeg.
Cefnogaeth i ddisgyblion cynradd a theuluoedd	Cefnogwyd clwb Cymraeg ar ôl ysgol Ysgol Gynradd Melin; cynhaliwyd clwb darllen a gwaith cartref Cymraeg yn Nhŷ'r Gwrhyd; cyflwynwyd diwrnodau pontio i ddisgyblion sy'n symud i Ysgol Gymraeg Ystalyfera.
Clybiau a gweithgareddau ieuenctid cyfrwng Cymraeg	Cynhaliwyd gweithgareddau gwyliau Clwb Sgiliau, Clwb Ieuenctid Castell-nedd a gweithgareddau amser Stafell Stwnsh; cyflwynwyd dros 30 o weithgareddau iaith a diwylliant Cymru mewn clybiau ieuenctid cymunedol.

Gweithgareddau diwylliant a threftadaeth Cymru	Trefnwyd gweithgareddau diwylliant Cymru gan gynnwys ymweliad rygbi Cymru, cyrsiau preswyl Llangrannog, ymweliad â Sain Ffagan, gweithgareddau Eisteddfod clwb ieuenctid, digwyddiadau Dydd Santes Dwynwen a gweithgareddau Dydd Gŵyl Dewi.
Cymorth ieuenctid cyfrwng Cymraeg	Cyflogwyd Gweithiwr Ieuenctid Etifeddiaeth Cymraeg; cynhaliwyd diwrnodau gweithgareddau, sesiynau ymwybyddiaeth gofalmwr ifanc a sesiynau perthnasoedd a rhywioldeb cyfrwng Cymraeg; cyflogwyd dau weithiwr gweithgareddau Cymraeg eu hiaith yng Nghlwb Ieuenctid Cwmllynfell.
Blynyddoedd cynnar a gofal plant	Datblygwyd a hyrwyddo hyfforddiant gofal plant cyfrwng Cymraeg; cynhaliwyd sesiynau Clwb Cwtsh; cyflwynwyd taith stori a chân Magi Ann i 19 o leoliadau; cynigiwyd sesiynau stori a chân i leoliadau di-Gymraeg; dosbarthwyd adnoddau Cymraeg i grwpiau chwarae a meithrinfeydd.
Darpariaeth gofal plant cyfrwng Cymraeg	Sefydlwyd dwy ganolfan gofal plant newydd Cymraeg; ehangwyd y ddarpariaeth Dechrau'n Deg Cymraeg, gan gynnwys lleoliadau ychwanegol, oriau estynedig, gofal plant cofleidol a mwy o leoedd plant.
Cymraeg mewn lleoliadau hamdden a chymunedol	Darparwyd gwersi nofio yn Gymraeg; sicrhawyd cyllid Adran 106 i hyrwyddo a gwella defnydd o'r Gymraeg yng nghymuned Y Rhos.
Cymraeg yn y gweithle	Hyrwyddwyd hyfforddiant Cymraeg drwy'r fewnwyd ac In the Loop; darparwyd hyfforddiant Cymraeg gofal cymdeithasol; darparwyd e-ddysgu Ymwybyddiaeth o'r Gymraeg; cefnogwyd cyrsiau Cymraeg Gwaith a'r Ganolfan Dysgu Cymraeg; datblygwyd hyfforddiant ymwybyddiaeth o'r Gymraeg a chydymffurfiaeth i reolwyr.
Adnoddau gweithle a chydymffurfiaeth	Gwnaed meddalwedd Cysill a Chysgair ar gael i staff ac Aelodau etholedig; cynhaliwyd profion cydymffurfiaeth ac ymarferion siopwr cudd; cyhoeddwyd erthyglau Cornel Cymraeg; hyrwyddwyd adnoddau cymorth Cymraeg gan gynnwys llinynnau gwddf, llofnodion e-bost, testun allan o'r swyddfa a chanllawiau cyfieithu.
Cyllid trydydd sector	Cynhwyswyd gofynion Safonau'r Gymraeg ym Mholisi Grantiau'r Trydydd Sector, gan ei gwneud yn ofynnol i sefydliadau a ariennir ystyried cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg a thrin y Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal.

Thema	Gweithgareddau wedi'u trefnu neu eu hariannu
Blynyddoedd cynnar a gofal plant	Hyrwyddwyd cyrsiau gofal plant yn y Gymraeg, gan gynnwys HWYL gyda'r Gymraeg PACEY: Camau Nesaf a'r Gymraeg mewn gofal Plant CAMAU; datblygwyd Cymraeg Bob Dydd mewn Gofal Plant; parhawyd â gwerthusiadau Defnyddio'r Gymraeg mewn Lleoliadau; anogwyd defnyddio Gwiriwr Lefel Cymraeg CWLWM; darparwyd llyfrau stori dwyieithog a chefnogwyd staff i ddefnyddio Cymraeg achlysurol.
Addysg cyfrwng Cymraeg a gweithgarwch ysgolion	Rhannwyd y llyfryn Bod yn Ddwyieithog gydag ysgolion; gweithiwyd gyda Menter Iaith Castell-nedd Port Talbot i ddatblygu gweithgareddau mewn ysgolion ar gyfer disgyblion a rhieni; ariannwyd gwelliannau neu estyniadau mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg gan gynnwys YGG Pontardawe, YGG Cwmllynfell ac YGG Tyle'r Ynn; cwblhawyd neu bwrwyd ymlaen â gwaith yn YGG Castell-nedd ac YGG Rhosafan.
Y Siarter Iaith a defnydd anffurfiol o'r Gymraeg	Cefnogwyd ysgolion cyfrwng Cymraeg a chyfrwng Saesneg i gymryd rhan yng nghynllun Y Siarter Iaith/Cymraeg Campus; gweithiwyd gydag Athrawon Bro, Menter Iaith, yr Urdd ac asiantaethau eraill i hyrwyddo cyfleoedd anffurfiol i ddefnyddio'r Gymraeg.
Gwasanaeth ieuenctid a phobl ifanc	Cyflwynwyd gweithgareddau Cymraeg a diwylliant Cymru drwy glybiau ieuenctid, gan gynnwys cwisiau, bingo, gwneud picau ar y maen, Scrabble Cymru, gweithgareddau'r Chwe Gwlad, pecynnau Dydd Gŵyl Dewi a Santes Dwynwen, gweithgarwch traddodiadau ac arferion Agored Cymru, a chwrs preswyl Cymraeg yn Llangrannog.
Capasiti gwaith ieuenctid a gwirfoddoli	Penodwyd gweithiwr gweithgareddau Cymraeg ei iaith i gefnogi sesiynau clwb ieuenctid dwyieithog; cefnogwyd disgyblion Bagloriaeth Cymru o Ysgol Gymraeg Ystalyfera i wirfoddoli drwy'r Gymraeg; hyrwyddwyd rolau gwaith ieuenctid a gwerth y Gymraeg yn y gweithle; sefydlwyd rôl cynrychiolydd y Gymraeg ar y Cyngor Ieuenctid.
Teuluoedd a throsglwyddo iaith	Hyrwyddwyd cyrsiau mynediad agored sy'n gysylltiedig â'r Gymraeg i leoliadau gofal plant; parhawyd â Chroesi'r Bont mewn cylchoedd meithrin a Thir Morfa Georgie Peorgie; gweithiwyd gyda'r Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd i hyrwyddo'r Gymraeg.

Cymraeg yn y Gweithle ac ymwybyddiaeth staff	Darparwyd hyfforddiant ymwybyddiaeth a chydymffurfiaeth â'r Gymraeg drwy Fenter Iaith Castell-nedd Port Talbot; cyhoeddwyd cylchlythyr mewnol a chanllawiau ar y fewnwyd; cynhaliwyd ymgyrch Diwrnod Hawliau'r Gymraeg i hyrwyddo hawliau staff i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gwaith.
Sgiliau Cymraeg Staff	Darparwyd hyfforddiant e-ddysgu a hyfforddiant wyneb yn wyneb yn y Gymraeg, gan gynnwys cyrsiau Croeso, Croeso Nôl, Athrawon, Penaethiaid a Gwella Eich Cymraeg Ysgrifenedig/Gloywi Iaith.

2020-2021

Thema	Gweithgareddau wedi'u trefnu neu eu hariannu
Blynyddoedd cynnar a gofal plant	Darparwyd hyfforddiant Cymraeg a gofal plant ar-lein, gan gynnwys Cymraeg mewn Gofal Plant, Clwb Cwtsh, sesiynau Mudiad Meithrin, sesiynau Clwb Cylch wythnosol a chysiau CAMAU. Dosbarthwyd adnoddau Cymraeg i leoliadau, hyrwyddwyd gwiriwr Iefel Cymraeg Cwlwm, a sicrhawyd cyllid ar gyfer lleoedd gofal plant cyfrwng Cymraeg ychwanegol yn YGG Tyle'r Ynn, YGG Cwmllynfell ac YGG Pontardawe.
Addysg cyfrwng Cymraeg	Dosbarthwyd pecynnau hybu iaith, rhannwyd y llyfryn Bod yn Ddwyieithog ag ysgolion, a chefnogodd arian grant Llywodraeth Cymru brosiectau ehangu ysgolion cyfrwng Cymraeg gan gynnwys YG Ystalyfera-Bro Dur, YGG Rhosafan, YGG Tyle'r Ynn, YGG Cwmllynfell, YGG Pontardawe ac YGG Blaendulais.
Plant a phobl ifanc	Cefnogwyd cyfleoedd anffurfiol i ddysgu Cymraeg drwy'r Siarter Iaith/Cymraeg Campus, gwaith partneriaeth â Menter Iaith Castell-nedd Port Talbot, yr Urdd ac asiantaethau eraill, gig cerddoriaeth Gymraeg rhithwir Tanio'r Ddraig, grŵp Facebook Cymorth Gwaith Cartref Cymraeg, ac adnoddau cymorth addysg cyfrwng Cymraeg i rieni a theuluoedd.
Gwasanaethau ieuenctid	Penodwyd tri gweithiwr ieuenctid sy'n siarad Cymraeg, sefydlwyd Clwb Ieuenctid rhithwir y Gymraeg gyda Chyllid Arweinyddiaeth, cynhaliwyd sesiynau iaith a diwylliant Cymru ar-lein, darparwyd pecynnau gweithgareddau i gefnogi cyfranogiad rhithwir, a chwblhaodd gweithwyr ieuenctid cymunedol hyfforddiant Cymraeg.

Teuluoedd a throsglwyddo iaith	Cynhaliodd Menter Iaith Castell-nedd Port Talbot weithgareddau ymwybyddiaeth iaith a theuluol ar-lein, cylchlythrau wythnosol, ryseitiau a digwyddiadau cymunedol. Darparodd Cymraeg i Blant a phartneriaid sesiynau ar-lein gan gynnwys Cylch Ti a Fi, Amser Rhigwm Cymraeg, Arwyddo Stori a Chân, Fi a Fy Mabi, Paned a Sgwrs yn Gymraeg ac Ymarfer Eich Cymraeg.
Cymraeg i oedolion a dysgwyr	Symudodd Dysgu Cymraeg Rhanbarth Bae Abertawe ddarpariaeth ar-lein, darparwyd cyrsiau i oedolion, athrawon, cynorthwywyr addysgu a phenaethiaid, a chefnogwyd dysgwyr trwy glybiau trafod, boreau coffi ar-lein, cyrsiau atodol, gweithdai Sadwrn Siarad a'r cynllun Siarad sy'n cysylltu siaradwyr Cymraeg a dysgwyr.
Gweithgareddau cymunedol	Cynhaliodd Menter Iaith Castell-nedd Port Talbot weithgarwch rhithwir helaeth, gan gynnwys gweithgareddau wythnosol â thema, adnoddau, cystadlaethau, podlediadau, rhestrau chwarae Spotify, gig rhithwir Diwrnod Cerddoriaeth Cymru gyda Bronwen Lewis, Fforwm leuenctid wedi'i ail-lansio gyda'r Urdd a sesiynau rhithwir Bore Coffi Aberafan.
Gwasanaethau'r gweithle a'r Cyngor	Hyrwyddodd y Cyngor swyddi gwag lle'r oedd y Gymraeg yn hanfodol a lle yr oedd yn ddymunol, ailddechreuodd gyfarfodydd Grŵp Swyddog y Gymraeg, cyhoeddodd Adroddiad Blynyddol Safonau'r Gymraeg, cynhaliodd adnoddau mewnwyd y Gymraeg, hyrwyddodd ddeunyddiau gweithle dwyieithog, galluogodd fynediad o bell i Cysill a Chysgair, ac anogodd ddefnyddio geiriau ac ymadroddion Cymraeg mewn cyfarfodydd.
Cyllid, grantiau a chysylltiadau economaidd	Roedd ceisiadau grant y trydydd sector yn cynnwys meini prawf ar gyfer y Gymraeg ac fe'u haseswyd yn erbyn y meini prawf hynny. Cefnogodd cyllid Croeso Cymru farchnata cyrchfannau oedd yn gysylltiedig ag iaith, diwylliant a threftadaeth Cymru drwy'r brand cyrchfan Calon Ddramatig Cymru.

2021-2022

Thema	Gweithgareddau wedi'u trefnu neu eu hariannu
--------------	---

Blynyddoedd cynnar, gofal plant a theuluoedd	Hyrwyddwyd cyrsiau Cymraeg mewn Gofal Plant – Camau Cyntaf a CAMAU; darparwyd cyllid Llywodraeth Cymru ar gyfer adnoddau Gymraeg; cynhaliwyd Clwb Cwtsh, Cymraeg i Blant, Ti a Fi, sesiynau crefft, Bore Coffi a gweithgareddau helpa drysor i deuluoedd; ariannwyd lleoliadau gofal plant Gymraeg newydd yn YGG Cwmlllynfell ac YGG Tyle'r Ynn, gyda lleoedd ychwanegol wedi'u creu yn YGG Pontardawe.
Ysgolion a phobl ifanc	Rhannwyd llyfryn Dwyieithog; cefnogwyd gweithgareddau ysgol MICnPT, gan gynnwys Tanio'r Ddraig; cyflwynwyd cynlluniau llafaredd Cymraeg; datblygwyd gwaith Siarter y Gymraeg, Campws Cymraeg a Cynefin; cefnogwyd grŵp Facebook Cymorth Gwaith Cartref Cymraeg; trefnwyd gweithgareddau pontio ar gyfer disgyblion Ysgol Gymraeg Ystalyfera Bro Dur; lanswyd a chyflwynwyd Clwb Ieuenctid y Gymraeg ar-lein, yn bersonol ac yn ystod y gwyliau.
Darpariaeth addysg a dysgu cyfrwng Cymraeg	Cefnogodd cyllid cyfalaf brosiectau ysgolion cyfrwng Cymraeg yn Ysgol Gyfun Ystalyfera-Bro Dur, Ysgol Gyfun Rhosafan, Ysgol Gyfun Tyle'r Ynn, Ysgol Gyfun Cwmlllynfell, Ysgol Gyfun Pontardawe ac Ysgol Gyfun Blaendulais; datblygwyd darpariaeth trochi ar gyfer hwyrddyfodiaid yn Ysgol Gyfun Pontardawe; datblygwyd cynnig ar gyfer ysgol gynradd cyfrwng Cymraeg newydd yn Nheras Sant Ioan; cefnogwyd unedau cyfrwng Cymraeg a dwyieithog, cyrsiau Cymraeg Safon Uwch a chefnogaeth i ddarpariaeth Cymraeg Gwaith i staff yng Ngrŵp Colegau NPTC.
Dysgu cymunedol, oedolion a dysgu anffurfiol	Cyflwynodd MICnPT yr ymgyrch dysgu Cymraeg yn y Cartref; ariannwyd cwrs Cymraeg yn y Cartref; grwpiau Bore Coffi a Chaffi Cymraeg yn cael eu hwyluso ym Mhontardawe, Creunant ac Aberafan; Sesh Sŵn a Gweithdy Gwerin wedi'u cyflwyno; rhaglen o ddigwyddiadau Cymraeg wedi'i datblygu gyda Chanolfan Celfyddydau Pontardawe, gan gynnwys gweithgareddau i'r teulu, Dydd Miwsig Cymru, sioeau plant, digwyddiadau Shwmae Su'mae, cerddoriaeth a chomedi.
Gweithle a gweithgaredd y Cyngor	Hyrwyddwyd Diwrnod Hawliau'r Gymraeg; cynhyrchwyd cefndiroedd Microsoft Teams Cymraeg; crëwyd grwpiau Yammer i staff Cymraeg; datblygwyd adnoddau mewnwyd, canllawiau i weithwyr, rhestr wirio cyfarfodydd a chanllawiau cyfieithu; hysbysebwyd swyddi lle mae'r Gymraeg yn hanfodol a'r Gymraeg yn ddymunol trwy wefannau swyddi Cymraeg a sianeli MICnPT; diweddarwyd tudalennau swyddi'r Cyngor; cyhoeddwyd Adroddiad Blynyddol Safonau'r Gymraeg a Pholisi Dyfarnu Grantiau.

Thema	Gweithgareddau wedi'u trefnu neu eu hariannu
Blynyddoedd cynnar a gofal plant	Hyrwyddwyd hyfforddiant y Gymraeg mewn Gofal Plant – Camau Cyntaf a CAMAU; darparwyd cyllid gan Lywodraeth Cymru ar gyfer adnoddau gofal plant Cymraeg; parhaodd sesiynau Clwb Cwtsh; datblygwyd lleoliadau gofal plant cyfrwng Cymraeg newydd yn YGG Cwmllynfell ac YGG Tyle'r Ynn; agorwyd Cylch Meithrin Cwmllynfell; crëwyd lleoedd ychwanegol yn YGG Pontardawe; datblygwyd Gwobr y Gymraeg mewn Gofal Plant ar gyfer darparwyr cyfrwng Saesneg; ailgychwynnwyd neu sefydlwyd sesiynau Ti a Fi.
Addysg cyfrwng Cymraeg a chapasiti ysgolion	Llyfryn Bod yn Ddwieithog wedi'i rannu gydag ysgolion; gweithgareddau ysgolion cyfrwng Cymraeg wedi'u cyflwyno gyda Menter Iaith Castell-nedd Port Talbot, gan gynnwys Tanio'r Ddraig; cyllid cyfalaf Llywodraeth Cymru wedi cefnogi estyniadau, cyfleusterau gofal plant a chapasiti ychwanegol mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg; darpariaeth trochi/canolfan hwyrddyfodiaid wedi'u datblygu yn YGG Pontardawe; adnoddau Cynefin Lleol a gwefan ysgol yn hyrwyddo diwylliant, hanes a hunaniaeth leol Cymru.
Plant a phobl ifanc	Cefnogwyd Y Siarter Iaith/Cymraeg Campus ar draws ysgolion cyfrwng Cymraeg a chyfrwng Saesneg; cyflwynwyd cynlluniau llafaredd gan gynnwys Chwarae â Blociau, Drilio Disglair a Sgleinio'n Sgwrsio; roedd gweithgareddau pontio ar gyfer Ysgol Gymraeg Ystalyfera Bro Dur yn cynnwys Ystalyfera'n Cyfri, Hawl i Holi, diwrnodau agored, Gŵyl Haf, Promiau, Gig Tanio'r Ddraig a mabolgampau clwstwr; Clwb ieuencid Cymraeg, sesiynau gwyliau a gweithgareddau iaith/diwylliant Cymru wedi'u darparu; gweithwyr ieuencid wedi derbyn hyfforddiant Cymraeg.
Teuluoedd a throsoglwyddo iaith	Fideos Cydganu a Chymraeg wedi'u rhannu drwy sianeli Blynyddoedd Cynnar a Dechrau'n Deg; darparwyd sesiynau Cymraeg i Blant, gan gynnwys Fi a Fy Babi, Stori Cymraeg i Fabanod, Amser Arwyddo a Rhigwm a Phaned a Sgwrs yn Gymraeg; straeon a sesiynau canu Cymraeg wedi'u recordio a'u rhannu; cynhaliodd MICnPT sesiynau crefft, Bore Coffi a helfa drysor i'r teulu; dosbarthwyd cynnwys cyfryngau cymdeithasol, taflenni, llyfrynau a phhecynnau hyrwyddo'r Gymraeg, gan gynnwys i 156 o gartrefi yn Y Rhos; ariannwyd cwrs Cymraeg yn y Cartref gyda gweithgareddau gwarchod plant cyfrwng Cymraeg.
Gweithgareddau cymunedol a diwylliant	Digwyddiadau Cymraeg i deuluoedd a dysgwyr wedi'u cynnal yng Nghanolfan Celfyddydau Pontardawe, gan gynnwys Bore o Hwyl i Deuluoedd, Siani Sionc, Bore o Hwyl Calan Gaeaf, Gig

	Dydd Miwsig Cymru, bore coffi Shwmae Su'mae, digwyddiadau cerddorol a noson gomedi; cefnogwyd grwpiau dysgwyr Cymraeg anffurfiol, gan gynnwys grwpiau Bore Coffi/Caffi Cymraeg, Sesh Sŵn a Gweithdy Gwerin; lansiwyd ymgyrch, gwefan a llyfryn Calon Ddramatig Cymru i hyrwyddo cyfleoedd tirwedd, celfyddydau, treftadaeth a hamdden lleol.
Gwasanaethau'r gweithle a'r Cyngor	Canllawiau i weithwyr, rhestr wirio cyfarfodydd a chanllaw cyfieithu yn y Gymraeg wedi'u cynhyrchu; cyrsiau Cymraeg ar gael i staff y Cyngor; Diwrnod Hawliau'r Gymraeg wedi'i hyrwyddo trwy gyfryngau cymdeithasol, diweddariadau staff, newyddion y fewnrwyd a Yammer; cefndiroedd Microsoft Teams Cymraeg wedi'u cynhyrchu; grwpiau Yammer wedi'u creu ar gyfer siaradwyr Cymraeg, dysgwyr a chefnogaeth ehangach i staff; adnoddau'r fewnrwyd wedi'u hyrwyddo, gan gynnwys e-ddysgu, geiriaduron, offer gramadeg a'r gwirwyr sillafu, Cysill a Chysgair; cyfieithu ar y pryd ar gyfer cyfarfodydd y Cyngor wedi'i gynllunio/ehangu; swyddi lle mae'r Gymraeg yn hanfodol/dymunol wedi'u hysbysebu ar wefannau swyddi Cymraeg.
Grantiau, partneriaid ac addysg bellach	Polisi Dyfarnu Grantiau (Y Gymraeg) wedi'i gyhoeddi a meini prawf Cymraeg wedi'u hymgorffori yn y prosesau grantiau; cefnogodd Mudiad Meithrin ddatblygiad ac ehangu Cylchoedd Meithrin drwy Sefydlu a Llwyddo; derbyniodd lleoliadau gofal plant gefnogaeth sicrhau ansawdd, hyfforddiant a sesiynau caffael y Gymraeg; cyflwynodd Grŵp Colegau NPTC ddarpariaeth alwedigaethol cyfrwng Cymraeg/dwyieithog, penododd ddarlithwyr Cymraeg eu hiaith, cyfieithodd unedau cwrs, recriwtiodd/ariannodd diwtor Cymraeg Gwaith, cefnogodd staff a llysgenhadon myfyrwyr, a hyrwyddodd weithgareddau calendr diwylliannol Cymru, gwobrau, cyfleoedd chwaraeon yr Urdd, Seren Iaith a Gwobr Iaith.